

На початку 30-х років ХХ сторіччя сформувалась нова парадигма корпоративного управління, основним принципом якої став розподіл власності і контролю. Таким чином, акціонери стали власниками капіталу, а право управління цим капіталом стало належати менеджменту, які виступали найманими агентами та були підзвітні акціонерам. Цей принцип дозволив розширити поле діяльності бізнесу та джерела його фінансування. Однак з появою даної концепції корпоративного управління виникло багато проблем. Одна із найвагоміших проблем корпоративного управління сьогодні – неспівпадіння інтересів власників капіталу та агентів, тобто агентська проблема. Спроба вирішення цієї проблеми була здійснена у 1937 році, коли американський економіст, лауреат нобелівської премії за пояснення змісту транзакційних витрат та прав власності в інституційній структурі економіки 1991 року, Рональд Гаррі Коуз, запропонував контрактну теорію фірми. Тобто поміж акціонерами та менеджментом укладався договір, який регулював їх взаємовідносини. Однак контракт не міг передбачити усіх можливих ситуацій, пов'язаних з веденням бізнесу, та внаслідок складався за принципом залишкового контролю.

Таким чином виникла нова категорія агентських витрат, яка пов'язана з прийняттям агентами управлінських рішень, які призвести до додаткових видатків або, навіть, збитків. Необхідно чітко розуміти, що при умові відносної стабільності внутрішнього корпоративного контролю, зовнішній, який складається з держрегулювання та інвесторів, може постійно змінюватись, особливо в частині складу акціонерів. Цей процес відбувається завдяки функціонуванню фондового ринку.

Корпоративне управління – це процес який опосередковує економічні взаємовідносини між агентами та принципалами та який підпорядкований інтересам принципалів. Агентами, як і принципалами можуть бути держава, окрема особа, юридична особа або підприємство. Основним проблемним питанням є механізми контролю, а саме відсутність єдиного розуміння моделі корпоративного управління та зловживання принципалами своїми повноваженнями. На сучасному етапі банківська система, як і вся економіка України, переходить до якісно нового етапу свого розвитку. Змінюється суспільно-економічна ситуація, правила економічних взаємовідносин. Для економічних агентів важливо вчасно адаптуватися до нових реальностей політичного та економічного життя. За своїм змістом умови банківської діяльності істотно відрізняються від умов у попередньому періоді: значно зросла і буде зростати ціна помилки невірно прийнятого рішення, серйозно змінюється державна економічна політика, в тому числі і по відношенню до банків; постійно зростає професіоналізм інших учасників ринку. Основні принципи корпоративного управління банками, які є загальноприйнятими на сьогоднішній день – це принципи корпоративного управління Базельського комітету з регулювання і контролю. Головний принцип управління банками можна сформулювати як «Checks and balances», або принцип ефективного розподілу влади. У цьому розділі ми пропонуємо відповісти на питання: до якої моделі корпоративного управління нині відноситься корпоративне управління в українських банках.

В Україні розвиток стандартів відхиляється від загальноприйнятих моделей і принципів. За останні роки ще більш закріпив свої позиції конгломерат «політика-бізнес-фінанси», все частіше на ринку з'являються непрозорі структури власності та операційної діяльності, що сприяє ще більшій тонізації фінансових потоків. Основними труднощами банків у цей період будуть: відсутність у апарату банку досвіду роботи в умовах підвищеної ризикованості глобального середовища; відсутність глибоко проробленої і ретельно проведеної в життя стратегії; робота персоналу банку за технологіями, напрацьованим на попередньому етапі, і відсутність планомірної роботи по створенню нових ефективних банківських технологій; відсутність у банку цілеспрямованої політики щодо створення дійсно ефективної системи управління банком. Отже, проблемою банківського корпоративного управління на даному етапі є моменти, які безпосередньо пов'язані з впливом приватного бізнесу іншої галузевої направленості та владних структур на банківську систему. Все вищевикладене вимагає введення жорсткішого контролю участі приватного бізнесу або владних структур у капіталі банківського сектору та вимагає введення нової категорії, яка характеризує окремий вид банківської кризи, яка є керованою та має характер запланованої. Штучна або керована банківська криза – це криза банку, яка спровокована конфліктом інтересів менеджменту банку та зацікавлених осіб, тобто власників істотної участі в капіталі банку (владних або бізнес-структур), які завдяки своєму впливу можуть скерувати управління банком у вигідному для них напрямку.

Українська практика засвідчує той факт, що при дослідженні якості управління особливу увагу необхідно приділити відносинам з інсайдерами у зв'язку з проблемною практикою створення тіньових, так званих «кишенькових банків». Це банки підприємств або приватних осіб, які мають змогу розвиватися порівняно безперешкодно. Вони залучають значний приватний капітал, капітал спільних та малих підприємств, акціонерних товариств, а також кошти державних бюджетних та позабюджетних фондів. Активізація процесу створення таких банківських установ відбувається саме під час кризових явищ в економіці, що породжують страх приватних осіб за свої капітали.

Перелік посилань:

1. Криклій А. С. Корпоративне управління в банках: міжнародний досвід та процеси становлення в Україні / А. С. Криклій // *Економіка та держава*. – 2008. – № 1. – С. 13-18.
2. Пушкарь А. И. Антикризисное управление: модели, стратегии, механизмы / А. И. Пушкарь, А. Н. Тридед, А. Л. Колос. – Харьков : ООО «Модель Вселенной», 2001. – 452 с.

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ Й ЗВІТНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ

А.С. Колєсніченко

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Зміни у формуванні конкурентного середовища, динамічна інформатизація економіки накладають відчутний відбиток на збереження збалансованості ринкових відносин учасників, зокрема, у сфері надання фінансових послуг та загострюють боротьбу за потенційних клієнтів.

Окремі питання побудови облікового процесу й специфіка відображення господарських операцій у звітності банків, небанківських установ та інших кредитних організацій досліджено в роботах: К. В. Ілляшенка, О. Г. Кореневої, Н. Г. Маслак, Ж.К. Нестеренко, О. Ю. Омельченко, Н. Г. Слав'янської [1-4] та інших науковців і практиків цього сектору ринку.

Стратегічна мета фінансово-кредитної установи полягає у впровадженні сучасних інформаційних технологій і програмних продуктів як передумови підвищення операційного зростання та забезпечення зваженого й стійкого розвитку у довгостроковій перспективі.

Сучасний комерційний банк виконує близько ста взаємопов'язаних операцій і послуг. Широкий спектр послуг, що надаються банками й іншими фінансово-кредитними установами, обумовлює ряд критеріїв, які висуваються до методики облікових й звітних механізмів таких суб'єктів господарювання. Ключовими з них виступають: збереження всіх атрибутів, які характеризують інформацію, для можливості здійснення на цій основі процесу управління; забезпечення співставності й укомплектованості фінансової та іншої звітності з метою надання контролюючим та іншим органам підґрунтя для проведення аналітичних процедур й аудиту тощо.

Фінансово-кредитні установи оперують здебільшого чужим капіталом, тому масштаби кредитування й інвестування коштів банків та інших кредитних інститутів залежать від спроможності кредитної установи залучити вільні фінансові ресурси та використовувати диференційні заходи щодо їх заощадження.

Паралельно з розвитком банківської системи простежується тенденція послаблення залежності активних операцій від пасивних внаслідок розширення практики створення фіктивних депозитів при кредитуванні клієнтів. Так, підґрунтям для виникнення пасивних операцій стають активні. Однак цей процес має визначені недоліки, обумовлені, головним чином, структурною складовою операцій комерційних банків, їх ліквідністю, станом господарської кон'юнктури, фазою економічного циклу тощо. Порівняно з іншими об'єктами підприємницької діяльності, власний капітал комерційного банку має незначну питому вагу в сукупному капіталі. Його цільове призначення полягає у страхуванні інтересів вкладників.

Розмаїття об'єктів обліку вимагає відповідного забезпечення облікового механізму їх обробки та застосування комплексу звітних операцій щодо представлення для задоволення інтересів широкого кола користувачів. Інтеграція України у світове співтовариство визначає глибинні структурні зміни в економіці, а також обумовлює необхідність реформування системи обліку та звітності, що має включати перехід на норми й стандарти МСБО й МСФО [5].

Найбільш поширеною є практика формування звітності за міжнародними стандартами за двома напрямками: трансформації існуючої звітності та синхронізації моделей ведення внутрішнього й міжнародного бухгалтерського обліку. Так, вітчизняні банки складають переважну частку звітів на основі положень МСФЗ методом трансформації за рахунок створення проміжних таблиць і